

לקה טוב

פרשת משפטים התשס"ח

יצא לאור ע"י רשת מסודות "טוב" בראשות הרב יוסף יגן שליט"א בעריכת הרב מנשה צדקה שליט"א

הדלקת נרות שבת ניו יורק 4:54
 מוצאי שבת 6:26
 סוק"ש מג"א 9:02
 סוק"ש גר"א 9:38
 חצות 12:10

שבת מברכין חודש אדר א'
 ליל חמישי שעה 8 6 דקות 5 חלקים
 ר"ח ביום רביעי - חמישי

פנינים לפרשה

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם"

ואלה המשפטים – ולא אמר כאן וידבר ד' אל משה, כי בענין המשפט אין הפרש בין גדול לקטן כמו בעת שהמלך בא לראות ולשפוט את חייליו אז הכל עומדים בשורה, ואף הראש עומד בתוך השורה. (מי השילוח)

ואלה המשפטים – אחרי שנאמר לנו לא תחמוד, באה תורה לומר לנו מה מותר ומה אסור בחמדת ממון. (רמב"ן)

המשפטים – סמוך ל"אבוא אליך וברכתך" כשם שקרבנות גורמים ברכה כך משפטים מביאים ברכה לעולם. (נצי"ב)

ואלה המשפטים – וכתוב בזהר ואלה סדרי הגילגול. לכאורה זה תמוה שהרי הפסוק דן בענייני ממונות אלא שיש נתבע לדין תורה והוא יודע בעצמו שהוא זכאי והתורה מחייבתו, והרי תורת אמת היא ודרכי דרכי נועם ולמה מחייבתו, אל יקשה בעיניו כי בודאי בסתמא ה' חייב לתבוע אותו בגילגול קודם ועתה חייבתו התורה לשלמו כדי לצאת ידי חובתו, וזוהי אמיתות התורה ונועם דרכי. (ר' בחיי)

לפניהם – ולא לפני הדיוטות. אבל אם הסכימו שני הצדדים להתדיין לפני הדיוט בישראל מותר, אבל אם הסכימו להתדיין לפני גוי אסור. (רמב"ן)

"כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד, ובשביעית יצא לחופשי חנם" (כא, ב)
כי תקנה עבד עברי – התחיל בפרשת עבדים לפי שפדאם מלהיות עבדים במצרים וציום שלא לשעבד איש באחיו בפרך ולדורות אלא לשש שנים. (חזקוני)

אם בגפו יבוא – אם ייכנס לגלות תחת כנפי השכינה. בגפו יצא. יצא מן הגלות תחת כנפי השכינה. אבל אם יאמר אהבתי, ירצה להשאר בין אדם וישמעאל ולעשות כמעשיהם והגישו אל האלהים, השי"ת יתנחם עמו במידת הדין. (אמרי נועם)

"אם אדוניו יתן לו אשה, וילדה לו בנים או בנות, האשה וילדי תהי' לאדוני הוא יצא בגפו" (כא, ד)
אם אדוניו – יצר הרע מלך זקן וכסיל. יתן לו אשה וילדה לו בנים, הם מעשים טובים מצד

יצר הרע האשה וילדי תהי' לאדוני. ליצר הרע. והוא יצא בגפו. בלי המעשים טובים שלא לשמה. (תולדות)

"והגישו אדוניו אל האלהים, והגישו אל הדלת או אל המזוזה, ורצע אדוניו את אזנו במרצע, ועבדו לעולם" (כא, ו)

והגישו אל הדלת – אמר הקב"ה אני פתחתי לו פתח הבית לצאת חפשי והוא סגר עליו פתח הבית להיות עבד, ילקה בפתח. (ר' בחיי בשם מדרש)

ורצע אדוניו את אזנו במרצע – אוזן ששמעה כי לי בני ישראל עבדים וגוי, תירצע. רשיי. ולמה אין רוצעים אזנו של מוכר עצמו מיד אחרי שמכר עצמו. אלא בשעה שמכר עצמו מחמת דחקו טרם ידע השפלות שבעבודות אולם אם כעבור שש שנות עבדות הוא אומר אהבתי את אדוני, אז יירצע.

במרצע – של מתכת ובכל דבר של מתכת. במרצע ועבדו. הנרצע ניקנה ברציעה. ועבדו לעולם. לעולמו של לוי שהוא חמישים שנה. וכן מצינו אצל שמואל וישב שם עד עולם, ובן שנתיים ה' וחי עוד חמישים שנה. (רבעה"ת)

במרצע – מרצע עולה ארבע מאות, וד' המתין גזרת ארבע מאות שנה וחישב הקץ להוציאם משם, והוא הלך וקנה אדון לעצמו יירצע במרצע שעולה ארבע מאות. (ח' ירושלמי)

"וכי ימכור איש את בתו לאמה, לא תצא כצאת העבדים" (כא, ז)

וכי ימכור איש – זה הקב"ה. את בתו לאמה. את עם ישראל לשיפלות ולעבדות לכל שבעים אומות. לא תצא כצאת העבדים. לא תהי' היציאה כיציאת ישראל ממצרים מבת עבדים, שאז הפליא ד' פלאים רק באומה אחת ולעתיד לבוא בכל אומות העולם, שנאמר והיו מלכים אומניך... וישתחוו לך כל מלכי ארץ. (אזה"ח)

"ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה" (כא, יג)

והאלקים אינה לידו – ואמרו שזה שהרג בשוגג הורג עתה בשוגג וגולה. הבשוגג הראשון אין פירושו שהרג בשוגג אלא שיש לו כעס ורציחה בלבו ולא הרג בפועל והמוזיד כבר הרג בפועל וזהו והאלקים אנה לידו, דבר זה עשה הקב"ה לזכותו כי כל זמן שמחשבתו הרעה לא

יצאה לפועל אינו נותן אל לבו לעשות תשובה אך שהזדמן עתה שהרג אדם בשוגג, וזה שנהרג ה' חייב מיתה, מתחיל הוא להרגיש בנפשו למה אירע זאת לידו להרוג נפש בשוגג ודאי שיש לי שורש של רציחה בלב, ועל ידי זה עושה תשובה. (מי השילוח)

אינה לידו – ראשי תיבות אלול, שנתנו הקב"ה כפרה לכל מי ששגג וחסא כל השנה. (זהר)

ושמתי לך – לך בחייד. (רמז לו הקב"ה למשה במתן תורה שיזכה למצוה זו, כדכתיב אז יבדיל משה שלוש ערים. רשיי) מקום. מקומך (מחנה לוי) אשר ינוס שמה. מלמד שמגלים במדבר וגולין למחנה לוי. (זבחים)

אשר ינוס שמה – שמה אותיות משה; לפי שהרג למצרי לפני זמנו וחסא בזה, לכן נתחייב גלות. (בשם האר"י ז"ל)

"וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, מעם מזבחי תקחנו למות" (כא, יד)

וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה – כל המבקש לרצוח את חברו הוא מערים בדבר לבקש שעה הצריכה לו. ועוד שהוא מושך כח מן הנחש הערום שממנו נולד קין הרוצח הראשון. ולכן קוראים החכמים לכל המערים בחטא רשע ערום. (ר' בחיי)

"וכי יריבון אנשים, והיכה איש את רעהו באבן או באגרוף, ולא ימות, ונפל למשכב" (כא, יח)

וכי יריבון אנשים והיכה איש את רעהו – ואמרו במדרש אין דבר טוב ואין שלום יוצא מתוך מריבה. קין לא נגע באחיו אלא מתוך מריבה. ללמדנו בא שאם רואה אדם שיש לחבירו שנהא עליו יפייסנו בדברים או שיתרחק ממנו שלא יהי' לו עסק עמו. והראי' מהבל שבא אל קין לשדה בשעה שהי' לו לרעות צאנו בחורשות וביערות, כנראה בא להוכיח עמו להוציא השנאה מלבו של קין ובסוף נהרג. וזהו לימוד לדורות על פי המדרש הנ"ל.

וכי יריבון אנשים – הקב"ה ואיוב. והיכה איש את רעהו. הקב"ה את איוב. באבן או באגרוף. כלומר על ידי השטן. ולא ימות. שנאמר לטשן רק את נפשו שמור. ונפל למשכב. שנים עשרה חודש שכב ביסורין. אם יקום והתהלך בחוץ שנעשה איוב בריא. וניקה המכה. זיכה איוב

והצדיק הדין כנגד הקב"ה המכהו. רק שבתו יתן. ויוסף די' לאיוב את כל אשר לו למשנה. ורפא ירפא. שריפאהו. (ילקוט תימני)

והיכה איש את רעהו... שבתו יתן ורפא ירפא – מכיון שנגזר על ראובן ששמעון יכהו הייתי סבור מה לו לרופא להתערב, כתבה תורה ורפא ירפא, ניתנה רשות לרפא. (ר"א לפיאן בשם הח"ח)

"אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו וניקה המכה, רק שבתו יתן ורפא ירפא" (כא, יט)

לרפא ניתנה לו רשות אך לא לקבוע שאין לחולה סיכוי לחיות; ודבר זה הגדיר הרבי מקוצק כיאוש שלא מדעת: המתאיש מחיי החולה אין בו דעת.

מכאן: מפני שכתוב בתורה ורפא ירפא ניתנה רשות לרופא לרפאות, ניתנה חכמה הרפואה והיכולת לרפא ואילו לא היתה בכלל אפשרות כזאת, כי כל החכמות התורה היא החיות שלהם. (מאור עינים)

"רפא ירפא" (כא, יט)

בחז"ל ("ב"ק פ"ה) מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, וברש"י שם וז"ל: ולא אמרין רחמנא מחי ואיהו מסי, ויעוין בתוסי שם דה"מ שנתנה רשות וכו'.

מכל זה מוכח להדיא, שכל עניני צער שמזדמן לאדם, ואפילו אם אחד מחרפו ומגדפו, הכל הוא מן השמים, אלא שמגלגלין חוב ע"י חייב, וכמו שאחז"ל עה"פ "והשבות אל לבבך", שעוונותיך הם המחרפים אותך, ולא עוד אלא אפילו אם אחד הכה אותו במזיד זה ג"כ השגחה מלמעלה אלא שמגלגלין.

וראיה ברורה לזה הוא מהכתוב הנ"ל המדבר בעניני מריבה בין איש לרעהו, ככתוב (פסוק) ו"כ"י יריבו אנשים והכה איש את רעהו", וא"כ המוכה בעצמו הוא ג"כ חייב, שהלא לא היה צריך לצאת לריב עם חבירו, ואעפ"כ מכנה הגמ' את ענין ההכאה הזאת בלשון רחמנא מחי, אלא ע"כ דגם ענין שכזה ג"כ מן השמים.

וכן מצינו בודד (שב, טז) שקלל אותו שמעי בן גרא ויסקל אותו באבנים ועפרו בעפר, השיב דוד: "ה"אמר לו קלל".

וכל זה עושה הקב"ה לטובת האדם כדי שיכופרו עונותיו ע"י העלבון ואינו צריך ליתן לב לזה כלל להשיב תשובה למחרפו, אלא אדרבה יודה לה' על שנזדמן לו כפרה כזאת, וע"ז אמרו חז"ל (גיטין ל"ו) הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינם משיבין וכו' עליהם הכתוב אומר (שופטים ה' לא) "וואהבו כצאת השמש בגבורתו".

(ח"ח עת"ת)

הרופא האמיתי היא השכינה, כי "שכינה" בגימ' "רופא חנם" – מז"ה מהר"א אזולאי זללה"ה.

"אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם,

כי כספו הוא" (כא, כא)

כי כספו הוא – ואם הוא כספו, למה הוא חייב מיתה אם הרג את כספו, אלא המכה חזק שמתים מיד ממכה כזו הפקיר בה את עבדו וממילא חייב מיתה. (קוצק)

"וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדי ולא יהי אסון, ענוש יענוש. כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים" (כא, כב)

כאשר ישית עליו בעל האשה – ולא כאשר תשית עליו האשה כי אין לה חלק וזכות בהם. ולדעתי בעבור שאין בולדות היוק ניכר, כי מי יודע אם יצליחו, ענוש הכתוב והוא כמו קנס וממון שיטילו עליו אחרים בעל כרחו, ואמר שיהי העונש ככל אשר ישית עליו בעל האשה, שהוא חפץ בילדיו, ויתן זה בפלילים, שלא יענישו אותו יותר מכדי דמיהו. (רמב"ן)

"עין תחת עין. שן תחת שן. יד תחת יד.

רגל תחת רגל" (כא, כד)

עין תחת עין – ובתחילת הענין נאמר ונתת זה נתינת ממון, וכמו רק שבתו יתן, וכמו ונתן לכהן את הקודש. תחת משמעו במקום: שת...תחת הבל, וכן גם כאן דמי עין תחת העין שהוציאו לו.

עין תחת עין – ממון. כי אי אפשר בידי אדם

לעשות עין תחת עין או חבורה תחת חבורה וכתוב כאשר יתן מוס באדם כן ייתן בו. ואם תאמר שגם ממון אינו כן ייתן בו, צריך לומר שפירושו כשם שהרע לחברו כן ירעו לו והכונה לממון. וכן מצינו בשמשון כאשר עשו לי כן עשית להם והכונה לרעה תחת רעה: הם גזלו את אשתו והוא שרף תבואתם.

(ר' בחיי בשם ר"ח)

עין תחת עין – מי ששומר את עיניו מראות

במקום שאינו ראוי מעורר עינא פקיחא מלמעלה, וזהו הרמז בעין תחת עין, העין שלמטה היא כביכול נגד העין שלמעלה.

(תפארת שלמה)

עין תחת עין – כתבה התורה בלשון זה

להורות שהי' ראוי ליתן עין ממש אלא שמצד מידת הרחמים באה הקבלה ליפטר בדמי עין. וכן מצינו בכלל הדינים שבין אדם לחברו שמצוה בדיינים להתחיל בפרשה ולא לרדת לעומק הדין והכל כדרך שהקב"ה דן את עולמו, לפעמים מדקדק כחוט השערה כנאמר וסביבו נשערה מאד ולפעמים משתף רחמים בדין, כי לולי זה לא הי' העולם מתקיים, וכן ראוי להיות בבית דין של מטה שגם הם נקראים אלהים.

עין תחת עין – ודרשו חז"ל ממון, ולמה לא

כתוב בפירוש בתורה? אלא ידוע שתורה שבכתב היא דין ותורה בעל פה רחמים ועל פי שורת הדין הוא עין ממש ורק בתורה שבעל פה אמרו ממון מצד הרחמים, על כן לא נכתב בפירוש. (ישמח משה דברים)

"ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל,

לחופשי ישלחנו תחת שינו" (כא, כז)

ואם שן עבדו – כתבם בנפרד (עין לחוד ושן לחוד) כי לו כתבם ביחד הייתי לומד עין משן: מה שן אינו חייב עד שיפיל כד עין אינו חייב עד שיחטטנה, אבל אם לא חטטה ורק כיהה עינו שאינו רואה בה לא יצא לחופש. לכן נאמר עין לחוד, שיוצא לחופש אם כיהה אינו ואף על פי שלא חטטה. (אוה"ח)

"כי יגנוב איש שור או שה וטבח או

מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור

וארבע צאן תחת השה" (כא, לז)

כי יגנוב איש – (לשון איש אצל גנב). שלושה דברים יש ללמוד מגנב: אינו נרתע מפני קשיים, אם לא הצליח פעם ראשונה ינסה פעם שני', ואינו בז לקטנות. (פשיסכה)

ושלושה דברים מתינוק: תמיד הוא שמח, לעולם אינו יושב בטל, כשהוא רוצה משהו הוא בוכה. (המגיד ממזריץ)

חמשה בקר ישלם תחת השור – שלא נתבזה בו שהשור הולך ברגליו. וארבעה צאן תחת השה. שנתבזה בו שנשאו על כתפו; ואם חסה תורה על הגנב בגלל צערו כל שכן שרב שכרו של המצטער לקיים מצוה. (רש"י מקלם)

חמשה בקר ישלם תחת השור – וארבע צאן

תחת השה. וגנב משלם כפל וגזלן רק קרן, ולפי שכחות העבירות כך עונשם חמור יותר ולפי שקל לגנוב בהמות רועות לכן תחמיר בעונשם. כך דעת הרמב"ם. ומה שאמרו חמשה בשור שהוא לכפר על חטא העגל נראה שקיבלנו חמשה עונשים תחת השור: הריגה בסייף על ידי בני לוי, מגיפה על ידי הקב"ה, בדיקה כסוטות על ידי משה, חורבן הבית, וזכירה לדורות.

"אם זרחה השמש עליו, דמים לו. שלם

ישלם, אם אין לו, ונמכר בגניבתו" (כב, ב)

אם זרחה השמש עליו דמים לו – אם יקום בעל הבית נגדו בליהו יחרגנו הגנב ואם יקום נגדו ביום יברח הגנב. (רמב"ן)

אם אין לו ונמכר בגניבתו – ומיד אחרי זה

אם המצא תמצא בידו. שנים ישלם. ואמרו שדין כפל הוא רק כגונב מישראל ולא כגונב מעכו"ם ולא כגונב מהקדש. וכן פסק הרמב"ם. (אוה"ח)

ונמכר בגניבתו – ואמרו במדרש שמא תאמרו

לרעתכם נתתי לכם את התורה לא נתתי אלא לטובתכם. וביאור הענין שכל עונש הנאמר בתורה הוא לטובתו של הנענש שעל ידי זה ינוקה מחטאו. וכך גם הנמכר בגניבתו, שלכאורה הוא יורד על ידי זה מקדושתו שמותר בשפחה כנענית ובניו עבדים, אך זה גם לטובתו שעל ידי זה יכופר עוונו. (ח"ח שמירת הלשון)

"כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש

או הקמה, או השדה, שלם ישלם

המבעיר את הבעירה" (כב, ה)

כי תצא אש ומצאה קוצים – פורענות באה על העולם בגלל הרשעים. ונאכל גדיש. והצדיקים נתפסים תחילה. וכן חטאו אחי יוסף במכירתו ובנימין נתפס ראשון. (עץ הדעת טוב ויגש)

כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש –

הגדיש נאכל לפני הקוצים, הצדיק נענש לפני הרשע. מצינו בזהר שאין גזירה יוצאת מפני הקב"ה אלא בהסכמת צדיקי הדור (הא כיצד והרי הם מתפללים על הדור, אלא כענין שהי' אצל דוד בכבשה, וישע"י בשבנא, וירמ"י באנשי ענתות) ומפני שהצדיק (הגדיש) הסכים וגרם לפורענותם לכן ממנו מתחילה, וכענין במידה טובה שהמתפלל על חבירו נענה תחילה. (ר"צ כהן)

כי תצא אש – שלם ישלם המבעיר. שאלולי

הבעיר אש לא היתה יוצאת מעצמה. ודרשו

ז"ל שאף על פי שבמעשינו הבערנו אש שיצאה "מעצמה" ושרפה בית מקדשנו הבטיחנו הקב"ה שישלם כאילו הוא הבעיר את הבעירה. (ר' בחיי)

ומצאה קוצים – קוצים הם הרשעים, ואומר עליהם לשון מציאה (וכן והי' כי תמצאנה אותו רעות) משום שהרשע כאילו אין לו בעלים, כי בקב"ה פקר והסיר אדנותו מעליו, וכביכול הסתיר פניו ממנו, ומעתה הרי הוא כמציאה וכל הפוגע בו יעשה רצונו בו. (אוה"ח)

"זובח אלהים יחרם, בלתי לדי' לבדו" (כב, יט)

בלתי לדי' לבדו – יש מצוות בתורה שמתן שכרן בצדן ואמרו, האומר סלע זה לצדקה על מנת שיחי' בני הרי זה צדיק גמור, מה שאין כן קרבן בלתי לדי' לבדו בלי כוונת זרות. ולכן מוכיח הנביא את ישראל למה לי רוב זבחיכם ואינו מוכיח על מצוות אחרות שנעשו שלא כראוי. (תפארת שלמה)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים" (כב, כ)

וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים – אל תחשוב שאין לו מציל מידך כי ידעת שהייתם גרים במצרים וראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתכם ועשיתי בהם נקמה. כי אני מציל כל אדם מיד חזק ממנו וכן אשמע צעקתם של יתום ואלמנה, שכל אלה שאינם בטוחים בנפשם יבטחו בי. ואחר כך מוסיף ואתם ידעתם את נפש הגר, שנפשו שפלה עליו והוא נאנח וצועק ועיניו תמיד אל די' וירחם עליו כאשר ירחם עליכם במצרים. (רמב"ן)

"אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו" (כב, כב)

"ענה תענה" צעוק יצעק, "שמוע אשמע" – "הכל כפול, לומר, הכל במדה שתעשה לו אעשה לך". (בעל הטורים)

"כל אלמנה ויתום לא תענון. אם ענה תענה..." (כב, כא - כב)

אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט (מכילתא) נפסק בשו"ע (ח"מ טו. ב): היו לפניו דינים הרבה מקדימין דין היתום לדין האלמנה. ולמדים זאת מדברי הנביא שהקדים יתום לאלמנה: "שפטו יתום ריבו אלמנה" (ישעיה א. יז), וכן "יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם" (שם כג).

אם דין יתום קודם לאלמנה, מדוע איפוא הקדימה התורה עינוי אלמנה לעינוי יתום.

אמרו חז"ל (אבות ד, כ) "עבירה גוררת עבירה", אדם הנכשל בעבירה קלה סופו להכשל בעבירה חמורה יותר. וזהו שאמרה תורה "כל אלמנה ויתום לא תענון" – אם תענה אלמנה, סופך שתענה גם יתום, שהוא עינוי חמור יותר. וזהו שמוסיף המכילתא ואומר: "אחד עינוי מועט ואחד עינוי מרובה" – תחילה מועט ואחר כך מרובה. (פנים יפות לבעל הפלאה)

"אם כסף תלוה" (כב, כד)

כותב רבינו החפץ חיים: "מי שרגיל במצוה זו של גמילות חסד בתמידות, זוכה עבור זה להיות לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה, כמו שאחז"ל

(כ"ב ט): רבי יהושע בן לוי אומר, כל הרגיל לעשות צדקה זוכה לבנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אגדה וכו'.

"ומן התימה על האנשים שמחפשים סגולות שיולדו להם בנים, ויש שמוציאים על זה למאות ואלפים וכו'. יותר טוב שיעשו סגולה הנמצאת בחז"ל היינו שיתעסקו תמיד במצות הצדקה וכו'. וכן עשו הרבה אנשים בזמנינו והצליחו בזה". (אהבת חסד)

"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו" (כב, ל)

"לכלב תשליכון אותו – אין הקב"ה דרבה שכר כל בריה" (רש"י). בגמ' ב"ב איתא דרבא לא רצה לזון עמי הארץ ואמר לו ר' יונתן בן עמרם "פרנסני ככלב וכעורב", והא דנקט "ככלב וכעורב בדוקא, יש לבאר דטענת ר' יונתן היתה שאף לעמי ארצות יש זכות בתורה אם מצד שתומכים בתלמידי חכמים ואם מצד ששותקים ולא חורצים לשונם נגד ת"ח וזהו שאמר פרנסני ככלב – שמצינו שלא חרצו לשונם נגד ישראל, וכעורב – שמצינו שכלכלו את אליהו בלחם ומים. (חתם סופר)

"ואנשי קודש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (כב, ל)

מעשה בשני אנשים שנטרפה ספינתם בים וניצלו, לאחד נזדמן בעה"ב יהודי, ולאחד נזדמן בעה"ב גוי, והאכילו בשר ולא ידע. לאחר זמן נודמנו שניהם, והראשון סיפר לחבירו שהוא נזדמן לו בעה"ב יהודי ואכל בשר כשר, וכששמע השני כך נצטער מאד, והלך אצל הרב לשאול ממנו מדוע קרא לו כך. אמר לו הרב: אמור את האמת, האם מעולם לא אכלת דבר אסור בלי אונס, וכשא"ל שפעם אחת כן אכל, א"ל הרב: זו היא הסיבה, הנה רעך הטוב ממך, נוהר תמיד לא לאכול דבר אסור, לכן השגיחו עליו מן השמים, משא"כ אתה. (נחל אשכול – הלכות מילה – שמצא באגרת לר"י יעבץ). (בניהו)

הליכות והלכות

דיני שנה מעוברת

השנה היא כידוע שנה מעוברת ואנו נכנסין לאדר ראשון ומתעוררות שאלות לגבי תאריכי בר מצוה להבדיל ימי אזכרות.

בשו"ע בסימן נ"ה כותב מרן שמי שנוולד בשנה רגילה בחודש אדר ויום הבר מצוה חל בחודש אדר יעשה את הבר-מצוה באדר שני. (למשל מי שנוולד ביום ח' באדר הבר-מצוה תהיה ביום ח' אדר שני ולא באדר ראשון). כידוע את פורים חוגגים באדר שני שהוא האדר העיקרי והראשון הוא החודש הנוסף (המעובר).

ישנה דעה יחידה הסוברת שעושים באדר ראשון ולא באדר שני, ומי שרוצה לחוש לזה יתן לבנו להניח תפילין כבר מאדר ראשון. אבל כמובן הדין של גדול מצטרף למנון וכדומה יחול רק באדר שני.

ולענין יום האזכרה (יורצאיט) דעת מרן וכן מנהג הספרדים שעושים את זה באדר שני ולא באדר ראשון (אלא אם נפטר בשנה מעוברת באדר ראשון ואז יעשו גם באדר ראשון).

וכל זה בכל שנה אבל בשנה ראשונה לפטירה, סופר 12 חודש מהפטירה ואז מסיימים את השנה ואפילו זה חל באדר ראשון.

לפי מנהגי האשכנזים ישנה מחלוקת אחרונים בענין, מסקנת המשנה ברורה: שיעשה אזכרה וקדיש לכתחילה בשניהם. ואם קשה לו, עיקר המנהג הוא באדר ראשון (שו"ע סימן תקסח).

וכתב הי"בן איש חי זצ"ל: "וכיון שנחלקו הדעות בזה. ביום פטירת משה רבינו ז' באדר, הנוהגים לצום ביום זה והנוהגים לעשות לימוד מיוחד לכבוד משה רבינו ע"ה, יעשו את זה גם באדר ראשון וגם בשני".

בימי יד, וט"ו באדר ראשון, לא אומרים תחנון ומרבים בו קצת בסעודה ונקרא פורים קטן – כתב על זה הרמ"א בסוף שולחן ערוך, אורח חיים, וזה לשונו: "יש נוהגים לעשות קצת שמחה בפורים באדר ראשון ומכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים "וטוב לב משתה תמיד".

ונסיים שכמובן ארבע הפרשיות: שבת שקלים, שבת זכור, שבת פרה, שבת החדש, וכן חג הפורים וקריאת המגילה נוהגים רק באדר שני.

מעשה חכמים

בימי נעוריו, קרה מקרה נורא בעירו של רבינו ה"חפץ חיים". אלמנה עניה שהתגוררה בבית אדם פשוט, נשארה חייבת לו שכר דירה. ציוה עליה בעל הבית לצאת מן הדירה. היה זה באמצע ימי החורף, ומכיון שלא רצתה לצאת, הסיר את הגג מעל דירתה. עד מהרה נתפרסם המקרה בכל העיר, כיצד נהג האיש באלמנה העניה. אולם הוא עצמו התעלם ממחאותיהם של בני העיר ואילץ את האלמנה להיזרק אל הרחוב בעיצומם של ימי החורף.

הח"ח שמר את המעשה הזה בלבו. כעבור כמה שנים לאחר מעשה הנבלה הזה, חשב הח"ח בלבו, ואף שיתף את מקורביו בהרהורי לבו, כיצד זה יתכן שלא קרה שום דבר לאותו רשע, והלא אמרה התורה "וחרה אפי" וכו'.

כעבור עשר שנים נודע כי כלב שוטה נשך את אותו אדם, ולא ארך זמן עד שמת ממחלתו. (ח"ח עה"ת)

מעשה ביהודי מלודז', בעליו של בנין דירות למגורים בהשכרה, שהחליט להוציא את אחד הדיירים ממעונו, לאחר שבשל חוסר אמצעים לא שילם זמן רב את שכר הדירה.

מאחר ששניהם, המשכיר והשוכר, השתייכו לחסידי גור, והתפללו בשטיבל אחד, חברו עליו המתפללים בתביעה שלא יתאכזר כלפי איש עני ואביון ובני משפחתו להשליכם אל הרחוב. אחדים מהם, שנסעו לגור, סיפרו על כך להאדמו"ר הרא"מ מגור. השיב האדמו"ר: כשיבוא פלוני המשכיר לכאן, אדבר עמו...

מיהר האיש לנסוע אל הרבי לשמוע מה בפיו. שאל אותו האדמו"ר: מדוע בדתך להשליך החוצה יהודי עני על שאין בידו כעת לשלם שכר הדירה. התנצל החסיד וטען: למה ייגרע חלקי יותר מכולם, מוכן אני להשתתף עם כל אנשי הישטיבל בחלק מתאים לכיסוי דמי השכירות, אך מדוע אשא לבדי את כל ההפסד.

השיבו הרבי. מצינו במשנה (גיטין מא.) מי שחציו עבד וחציו בן חורין.. לישא שפחה אינו יכול.. לישא בת חורין אינו יכול... אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו

Time Out for Values

E-mail info@tovnet.com

FOR THE FURTHERANCE OF JEWISH AWARENESS WORLDWIDE

16 Dolson Rd * Monsey * N.Y. * 10952 * TEL(845)352-7474 * FAX(845)352-7517

MONSEY	QUEENS	BROOKLYN	STATEN ISLAND	MIAMI	ISRAEL	ISRAEL	MEXICO
ישיבה וכולל 11 Calvert Drive משרד ראשי 16 Dolson Road T. 845-352-7474 F. 845-352-7517	בית מדרש וכולל בקר וערב 68-58 147 St. Flushing T: 718-263-6655 F: 718-268-4739	1950 E. 7 St.	בית מדרש וכולל בקר וערב 5 Oakville Street 718-761-9913	שיעורים והרצאות 305-502-3876	בית מדרש וכולל "לקח טוב" רח' שאול המלך 40 סנהדריה 02-586-7469 לאברכים תלמידי הכמים מוסלגים ירושלים	בחסות ביהכ"נ "היכל אליהו" 972-3-504-4276	כולל ישיבה ומדרשה לנשים Tecamachalco Mexico City T. 525-55589-8756 F. 525-55589-9101

המעוניינים לזכות ביום לימוד או יותר בכלל וישיבת לקח טוב

הלומדים בעמל וביגיעה ובחתימה עצומה לרפואה, להצלחה, לפרנסה טובה, ולזרע של קיימא, לזיווג הגון, לחזרה בתשובה, לעילוי נשמה, לא לפנות בהקדם למשרד האגודה עם שמותם ושם אימם. תזכו למצוות. 845.352.7474

אחד לקחתי. השיב החנווני: סברתי שחזרת בך וגמרת בדעתך לקחת יותר קמח ממה שחשבת, אתה שפכת הקמח ואני הוספתי אבני משקל, וכי מה סבור היית שאתה תשפוך קמח, ותוסיף ותשפוך, וכך המאזניים לא תעלה כנגדך?

ונמשל: העשיר סבור שמצד אחד ישפיעו עליו שפע רב, ומצד שני ישארו על כף המאזנים אותן אבני משקל, כלומר אותו "יצר הרע". טעות היא! ככל שרבה והולך השפע על כף המאזנים – כך רבות והולכות אבני המשקל שעל הכף מזה. וזהו שאמר המדרש שהקב"ה מנסה את העשירים אם ידיהם פתוחות ואז אוכלים בעוה"ב, וחייב אדם לדעת מהו המחיר שיתבע לשלם בסוף.

(משלי החפץ חיים)

מדרשי חכמים

על כל דבר פשע, על שור – וימירו את כבודם בתבית שור. על חמור. אלו הערב רב ממצרים אשר בשר חמורים בשרם, שעשו את העגל. על שה. אלו ישראל, שה פזורה ישראל. אשר יאמר כי הוא זה. שאמרו אלה אלהיך ישראל. עד האלהים יבא דבר שניהם. זה משה שנאמר בו ראה נתתך אלהים לפרעה. ישלם שנים אלו שני בני אהרן.

(מדרש אגדה ויקרא)

על כל דבר פשע - שלוש שבועות משיעין לשומר חינוך הטוען טענת גנב: שבועה שלא פשעתי בה (בשמירתה), שבועה שלא שלחתי בה יד, שבועה שאינה ברשותי. (ב"ק)

בלית ברירה קיבל הלה את התנאי ומיהר בשולחנו, אכלו מנה אחר מנה, אמרו מעט דברי תורה וקיצרו בזמירות השבת כעבור שעה כבר הגישו מים אחרונים ובירכו ברכת המזון.

עתה פנה בעל הבית לרבי ישראל בבקשה שיעביר לו את נימוקו וטעמו.

רבי ישראל לא ענה דבר, ובמקום זאת ביקש לקרוא אליו את המבשלת האלמנה ואמר לה: אנא סלחי לי על אשר עייפתי אותך הערב.

כל הברכות תחולנה על ראש הרבי – השיבה האלמנה- הלאוי שכבודו יתארח כאן בכל ליל שבת. הודות לרבי, הזדרזו הערב ואני כבר משוחררת ללכת לביתי ולנוח...

פנה רבי ישראל למארחו ואמר: בתשובתה של האלמנה המסכנה הזו תמצא תשובה לשאלתך. אמנם הנהגתך נאה ויפה עד מאד, אבל במה דברים אמורים אם איננה פוגעת באחרים.... (תנועת המוסר)

משל ונמשל

אם כסף תלוה את עמי

"את כולם הקב"ה מנסה. את העשירים – אם ידיהם פתוחות לעניים אוכלים נכסיהם, ואת העניים – אם אינם מבעטים" (מדרש תנחומא)

משל: יהודי כפרי נכנס לחנווני בעיר וביקש ממנו קמח ברובל כסף. אמר לו החנווני קח שקית קמח שלך ושפוך לתוכו קמח כדי צרכך ואני אשים אבני משקל על כף המאזנים, נטל הכפרי שק גדול ומילא אותו מידה גדושה. משהגיעה שעת התשלום הוציא רובל אחד והושיטו לחנווני. א"ל החנווני: הרי שפכת קמח מלא השק ומחירו חמישה רובלים והיאך אתה משלם לי רק רובל אחד? א"ל הכפרי: הרי ביקשתיך קמח ברובל אחד ואתה אמרת שאמלא שקי בעצמי, ומלאתי ואתה שתקת, הרי שמה שלקחתי – ברובל

בן חורין. לכאורה: מדוע לא יטען זה, ישתתפו נא כלל ישראל בפדיונו, וגם אני אהיה בתוכם, אך למה מחויב אני לבדי להפסיד הכל.

אלא מסתבר: אם נודמנה המצוה אצלך, הרי אתה מחויב בה יותר מאחרים.

(ראש גולת אריאל)

מסופר על רבי צבי הירש ברוידא, חתנו של הסבא מקלם, שאשתו הרבנית חשדה פעם בעוזרת הבית היתומה שגנבה חפץ מהבית והיתה מקניטה אותה בדברים. ביקש הרב מאשתו שלא תצער את היתומה ואמר לה: אם יש לך טענות כנגדה, רשאית את להזמינה לדין תורה, ואולם אל לך לצערה בדברים. הסכימה הרבנית והזמינה את העוזרת לדין תורה אצל הדיין של העיירה. כשעמדה הרבנית ללכת עם העוזרת אל הדיין, ראתה שגם בעלה הרב לובש את אדרתו ומתכוון אף הוא ללכת עמן. שאלה הרבנית בתמיהה: מדוע אתה מתלווה אלינו.

השיב רבי צבי הירש: הלא העוזרת היא יתומה, ואין לה מי שיטען להגנתה, על כן החלטתי שאני אהיה לה לטוען...

מעשה באדם נכבד ממקורביו של רבי ישראל סלטנר שהזמינו לסעודת שבת בביתו. השיבו הגר"ם: אינני מתארח בשום מקום טרם אדע את הנהגת הבית בשולחן.

סיפר לו האיש: ביתי מתנהל לפי כל הידורי ההלכה, בשר הנני קונה דוקא אצל קצב פלוני המפורסם ביראתו, המבשלת היא אשה כשרה וצנועה, אלמנת תלמיד חכם ובת טובים, וגם אשתי נכנסת ויוצאת ועינה פקוחה על כל דבר.

בסעודת שבת בין מנה למנה עוסקים בדברי תורה, מזמרים מזמירות, וכך מאריכים בשולחן עד שעה מאוחרת.

אחרי שמע הגר"ם את כל פרטי הליכות הבית, הסכים לקבל את ההזמנה, בתנאי שיקצרו בסעודת ליל שבת בשעתיים.

הילולא דצדיקא

יום שלישי	יום שני	יום ראשון	יום שבת	יום שישי	יום חמישי	יום רביעי
כ"ט שבט	כ"ח שבט	כ"ז שבט	כ"ו שבט	כ"ה שבט	כ"ד שבט	כ"ג שבט
רבי נתן צבי פינקל הסבא מסלבודקא שקיעה 5:09	רבי מרדכי גולדמן האדמו"ר מזוועל	רבי מרדכי זאב שולמן ר"י סלבודקא	רבי יוסף בירדוגו מז"ם שופרית דיוסף רבי דוד הלוי בעל מורי והב	רבי שאול שרביא קהבמי המקובלים בירושלים		שקיעה 5:10

זכות הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמן